

אור ההלכה

מס' 143 | אדר תשפ"ג | שנה י"ג | לע"ג יוסף בן כונה, טובה בת צלחה ע"ה

מכון הת"ם
יד רפאל
למאור, הסמכה וחקי הדין
שע"י ישיבת
ע"ש החסיד העניד רבי רפאל מאוז אביו של הגה"ק איש מצליח" זצ"ל
בנשיאות: מרן מופת הדור הראש"ל רבנו עובדיה יוסף זצ"ל ומרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבנו מאיר מאוז שליט"א בראשות הגאון ר' שלמה מועלים שליט"א
כתובת: רח' הרב עוזיאל 26 ב"ב. טל': 03-5747316
עורך העלון: הרב רפאל יוסף

מהנעשה במכון

הרבנות הצבאית ביד-רפאל

בחודש האחרון בקשו סגן אלוף הרב אודי שוורץ ה"ו ראש ענף שוורץ ה"ו ראש ענף הלכה ברבנות הצבאית וסרן הרב אלחנן מנצור שליט"א ראש מעבדת הסת"ם בצה"ל לערוך סיור במכון יד-רפאל ולקבל סקירה מקרוב על פעילות המכון בתחום הסת"ם, בעקבות שקרי הרכש והסמכות ההלכתית של המכון בענף הסת"ם בצה"ל.

ראש המכון מורנו הגאון רבי שלמה מועלים שליט"א וראש צוות הכשרות קבלו את פניהם בחביבות, וסקרו בפניהם את כל תחומי הפעילות במכון, הן בתחום הגהת הסת"ם, מתן הכשרויות למגוון מוצרי הסת"ם, מבחני הסמכה לסופרים, מגיהים מתייגים ומכניסי פרשיות לבתים. שמירה ומאבק חוקי ומשפטי על שוק הסת"ם מזייפנים וסוחרים שמשווקים

ריעות ומזוזות וכיו"ב שפסולות לחלוטין ומכשילים את הרבים בעבור בצע כסף, וכן המענה ההלכתי ופעילות המכון בבית ההוראה המרכזי בבני ברק ובשאר אמצעי המדיה, ובעיקר העמדת דור של מגיהים ומוצי"ם מומחים בתחום הסת"ם ע"פ פסקי מרנן ורבנן זצ"ל וזיע"א.

הרבנים שוורץ ומנצור הביעו את התפעלותם מהיקף פעילות המכון, והרימו על נס את הסיוע התמידי והזמין של מכון יד-רפאל בכל עת מצאו, מה שאינו קיים בשאר מכוני הסת"ם שהצבא נעזר בהם מידי פעם. כמו כן, שבחו את ספריו הבהירים והברורים של מורנו ראש

בהמשך הפגישה נדונו סוגיות הלכתיות רבות בין הרבנים בתחום הסת"ם בפרט, ובשאר העניינים הנוגעים לרבנות הצבאית בכל תחומי החיים, אשר חלקם יתבארו בארוכה בהמשך סדרת הספרים "תורת המחנה" שערך הרב אודי שוורץ שליט"א.

לסיום, הזמינו הרבנים שוורץ ומנצור את ראש המכון וצוותו לביקור במכון הסת"ם הצבאי החדש שפתחו בצה"ל במרכז הארץ בהשראתו של מכון יד-רפאל, לסקירה, הכוונה ועצה מאת ראש המכון בהתנהלות ומדיניות המכון הצבאי החדש בכל תחומי הסת"ם והכשרות.

דבר העורך

להרים מכשול

תיקון הפוסל את התפלין ומזוזות

הננו להציג בפני קוראנו הנכבדים את מכתבו של מורנו ראש המכון הגאון הרב שלמה מועלים שליט"א לציבור הסופרים אודות הפרצה בתיקון תפילין ומזוזות משום שלא כסדרן ז"ל:

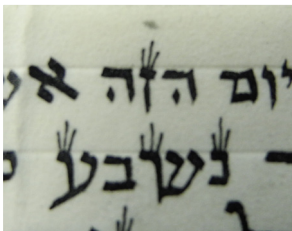
ידוע דיני "שלא כסדרן" שכדי לתקן אות פסולה, צריך לבטל את כל האותיות שכתובות אחריה [ואם יש שם צריך לקולפון], ולבטל צורת האות היינו למחוק חציה או את כל גגה או מושבה שתשחת צורתה לגמרי, כמבואר כל זה בדברי הפוסקים ובספר יריעות שלמה חלק א' [פרק י' סעיף י"א]. אבל לא מועיל להאריך רגלי האותיות שבצידה לעשותן כאורך האות הפסולה וממילא נעשתה כל התיבה בגובה

אחד, וזה אינו מועיל מאחר שהאות נפסלה, כגון: שכתב תיבת "הזה" והאות ז"ן ארוכה כנו"ן ופסולה "הה", והסופר הבחין בזה כשהמשיך לכתוב או כאשר סיים את התפילין, והתחיל להאריך רגלי האותיות

הננו להציג בפני קוראנו הנכבדים את מכתבו של מורנו ראש המכון הגאון הרב שלמה מועלים שליט"א לציבור הסופרים אודות הפרצה בתיקון תפילין ומזוזות משום שלא כסדרן ז"ל:

ידוע דיני "שלא כסדרן" שכדי לתקן אות פסולה, צריך לבטל את כל האותיות שכתובות אחריה [ואם יש שם צריך לקולפון], ולבטל צורת האות היינו למחוק חציה או את כל גגה או מושבה שתשחת צורתה לגמרי, כמבואר כל זה בדברי הפוסקים ובספר יריעות שלמה חלק א' [פרק י' סעיף י"א]. אבל לא מועיל להאריך רגלי האותיות שבצידה לעשותן כאורך האות הפסולה וממילא נעשתה כל התיבה בגובה

אחד, וזה אינו מועיל מאחר שהאות נפסלה, כגון: שכתב תיבת "הזה" והאות ז"ן ארוכה כנו"ן ופסולה "הה", והסופר הבחין בזה כשהמשיך לכתוב או כאשר סיים את התפילין, והתחיל להאריך רגלי האותיות

הודעות המכון

רצועות "כתר ההידור", יצור כל סוגי הרצועות לתפילין, עור עליון עבודת יד, ועבודת מכונה, שחורות משני הצדדים. וכל שלבי הייצור נעשים עם כל ההידורים ההלכתיים ע"י אברכים יר"ש, כמו כן הרצועות עומדות תחת בקרה טכנולוגית צמודה על איכות הרצועות ע"י מומחים מהשורה הראשונה. בהשגחת:

הרה"ג רבי שלמה מחפוד שליט"א והרה"ג רבי יעקב מאיר שטון שליט"א והרה"ג רבי שלמה מועלים שליט"א.

כתובת המפעל: א.ת. נתיבות ת.ד. 5077 טל: 08-9933597 נייד 050-6740000 hazotm@walla.com

רצועות "כתר ההידור", יצור כל סוגי הרצועות לתפילין, עור עליון עבודת יד, ועבודת מכונה, שחורות משני הצדדים. וכל שלבי הייצור נעשים עם כל ההידורים ההלכתיים ע"י אברכים יר"ש, כמו כן הרצועות עומדות תחת בקרה טכנולוגית צמודה על איכות הרצועות ע"י מומחים מהשורה הראשונה. בהשגחת:

הרה"ג רבי שלמה מחפוד שליט"א והרה"ג רבי יעקב מאיר שטון שליט"א והרה"ג רבי שלמה מועלים שליט"א.

כתובת המפעל: א.ת. נתיבות ת.ד. 5077 טל: 08-9933597 נייד 050-6740000 hazotm@walla.com

שואל ומשיב | נאמן ס"ט

שאלות ותשובות שנשאל מרן רה"י הגאון רבי מאיר מאוז שליט"א

א. שאלה: כיצד צריך הסופר לכתוב במגילה: בפרק ו' (פסוק ט) והלבשו או והלבישו. בפרק ח' (פסוק יא) להרוג או ולהרוג. בפרק ט' (פסוק ג) בפניהם או לפניהם. בפרק ט (פסוק י"ט ופסוק כ"ב) ומשלחו או ומשלח. בפרק ט' (פסוק ל"א) לקיים או לקים.

תשובה: והלבישו - ביו"ד. ולהרג - בוא"ו. לפניהם - בלמ"ד. ומשלח - בלי וא"ו. לקים - ביו"ד אחת.

ב. שאלה: אדם שקנה מגלת אסתר שכתובים בגליון

שבתחילתה ברכות המגילה, האם צריך למחוק ולקלוף את הברכות, או כיון שכבר נכתבו ישארו כן?

תשובה: הרב קול יעקב (סימן תרצ"א אות ל"ג) מביא פוסקים דאפילו בדיעבד פסולה. ולכן שומר נפשו ירחק מלכתוב ניקודים וברכות במגלה, ע"ש. ומ"מ אסור למחוק או לקלוף אלא יחתוך את הברכות ויגזוז אותן, וישאר חלק קצת בראש המגלה כדי להקיפה בו כמ"ש מרן בסימן תרצ"א ס"ב.

לקבלת העלון: בבית ההוראה ניתן לקבלו חנים בין השעות 13-14. בדואר: דמי מינוי לשנה 50 ש"ח עבור 12 גליונות, אם שולחים צ"ק יש לכתוב לפקודת: "הרב שלמה מועלים". ת"ד 6357 פתח תקוה

גידיים "יריעות שלמה"

כל תהליך הייצור נעשה לשמה להידור מצוה, ללא דבק וללא שעוה, ללא חשש גיד הנשה ובכור, מגידי בהמה שחווה כשרה - והכל בעבודת יד, ויכולים אף המדקדים במצוות לתפור בגידיים אלו ספרי תורה תפילין ומגילות, ויוצאים ידי חובת המצוה לכתחילה למהדרין. להשיג במכון או בתיאום בטל: 050-6303848

שאלות מבית הוראה יד - רפאל

הגאון רבי יוסף פרץ שליט"א
ראש ארגון "שואל ומשיב" מח"ס לקח יוסף ה"ח

שאלה: בענין נתן העור לתוך הסיד, ולא בירר כונתו לכל מה שארצה אלא אמר או לס"ת או לתפילין או למזוזה, האם רשאי להשתמש בו אף לדברים אחרים.

תשובה: כתב המשנ"ב (סי' לב ס"ק כ"ו) והנכון שינהגו הסופרים שיאמרו אני נתן עורות אלו לתוך הסיד לשם קדושת ס"ת, ואני מתנה לכשארצה שאוכל לשנות לכל דבר, ולא כמו שנהגו הסופרים שאומרים לשם ס"ת או תפילין או מזוזות או שאר דבר רשות דאז מסתפקים האחרונים אם מהני ע"כ. ובביאור הלכה ביאר שמנהגם טעות משום דבדאורייתא קי"ל אין ברירה (ביצה לח), ולפי מה שכתב הפמ"ג דעיבוד לשמה הוא דרבנן יש להקל בדיעבד, וצ"ע למעשה. עכ"ל. ולענ"ד נראה דשפיר אפשר להכשיר ולברך, ואבאר הדברים בס"ד. הנה לעיל בבה"ל (ד"ה וצירך) כתב ודע עוד דהפמ"ג החליט בפשיטות דעיבוד לשמה הוא מדרבנן, והביא ראיה לזה מתשובת הרמב"ם שהובאה בכ"מ (פ"א מהל' תפילין ה"א) ונ"מ היכא דספק לו אם נתחלף לו עור בעד עור שלא לשמה י"ל ספיקא דרבנן לקולא, אך מתשובת רעק"א (סי"ב) משמע דהוא סובר דהוא מדאורייתא. וכן ראיתי למי שהביא בשם המג"ב שכתב ג"כ דכל הפוסקים המחמירים בענין עיבוד לשמה ס"ל דהוא דאורייתא, ומ"מ נראה דבשעת הדחק יש להקל בספיקן דבלא"ה יש הרבה מהראשונים דס"ל שא"צ עיבוד לשמן, עיין בשו"ת משכנות יעקב (או"ח סי' מ"ג. כצ"ל) וקעין שכתב בתשובת פרח מטה אהרן (ח"ב סי' ק"א (הובא בברכ"י (י"ד סי' רע"א) ע"כ. א"כ מבואר יוצא דבשעת הדחק שפיר דמי להכשיר בזה מהס"ס הנ"ל, שמא א"צ עיבוד לשמה, ואת"ל שצריך, שמא רק מדרבנן בעינן עיבוד לשמה, ובדרבנן יש ברירה. ובאמת עיינתי בגוף דברי הרב פרח מטה אהרן, שנשאל שם על גוילין של ס"ת שהביאום מהשביה מתוקנים ומזומנים לכתוב עליהם, אבל איכא לספוקי אי הם מעובדים לשם ס"ת או לא, ואם נכתב ס"ת על הגוילין הנזכרין מי הוי ס"ת פסול או לא, והביא שם שלרש"י ולרב משה שהביא ספר העתים בשם תשובת הגאונים דמר רב משה ז"ל היה אומר דמצוה מן המובחר למעבד עיבוד לשמה, אבל מתורת ס"ת כשר שקורין בו בציבור לא נפיק ע"כ, וסיים הרב וכיון דהוי פלוגתא דרבנותא אי בעינן עיבוד

לשמה או לא, והכא באלו הגוילין איכא לספוקי אי עיבדו אותן לשמן, וכיון שכן ראוי להכשירם, דהוי ס"ס, ספק אי עיבדם לשם ס"ת סופרי ישראל, ואח"כ שבו אותם מהם. ואת"ל שלא עיבדום לשמה, שמא הלכה כרש"י וכר"מ גאון דמכשיר הגוילין אפי' שלא עיבדום לשמן, והוי ס"ס דמתהפך, ועוד דאפי' למחמירים בזה וס"ל דבעי' עיבוד לשמה, מ"מ מודו דבשעת הדחק מהני, וכתבו וז"ל: ואם אין יכולת לעשות, כתבו בו, ואע"פ שאינו מעובד לשמה, ע"כ וכל שבדיעבד מהני, בשעת הדחק מהני לכתחילה, וכמו שכתב מהר"י איסרלין (בכתביו סי' ק"צ) וכו', וכיון שבגדון דידן בשעת הדחק, גם בהנהו גוילין כיון שכבר נכתב הס"ת בדיעבד מהני לקרות בו בצבור עכ"ל. ובתחילה יש להעיר ע"ד שלא צירף דעת הרמב"ם בשו"ת פאר הדור (סי' ט') לברך על ס"ת פסול. ועיין למופה"ד ביחו"ד (ח"ה סי' נ"ח בהערה) שכ"ד האו"ח (הל' קס"ת אות ה') והכלבו (סי' כ') וכן הוא באבודרהם, וכן בשו"ת המיוחסות להרמב"ן (סי' רל"ט), וכתב וראיה לדברינו ממה שאמרו בגיטין (ס.) וכו', ועל דיוק זה סמכו כל חכמי המערב, וקוראים בס"ת שלקלף שאינו מעובד כלל ומברכים וכו' וע"ש שמסיק מפי סופרים וספרים שאפשר לצרף דעת הרמב"ם וסיעתו לס"ס, וא"כ ה"נ בנ"ד הו"ל ס"ס משולש, ולא במהרה ינתק. ודינו של הפמ"א שריר וקיים. ומ"מ אף לס"ס שכתב ה' פמ"א נראה דאף שלא בשעת הדחק שרי מדינא, ומה שסיים א"כ (ד"ה ועוד) דאף החולקים הכא מודו דאף נ"ד בשעה"ד וכו', מ"מ נראה לי שאף בלא צירוף זה כשר וכמ"ש בתח"ד, וכיון שכן ראוי להכשירם משום דהוי ס"ס וכו', והוי ס"ס דמתהפך דוק ותשכח. ע"כ. ואע"פ שבעלמא איכא פלוגתא כשפוסק כותב ב' טעמים, דיש סוברים דבטעם א' בלבד כשר, ויש אומרים דאין לסמוך על טעם א' לבדו, דשמא לא כתבו אלא לסניף בעלמא, עיין שד"ח (ח"ו דף נ"ח), מ"מ הכא נראה דטעם א' שהוא ס"ס שפיר דמי להכשירו כדמוכח מלשונו וכמו שביארתי. ואדרבא ה"ועוד" שכתב נראה שהוא צירוף בעלמא שאף החולקים יודו בנדונו שהוא שעה"ד, ומשו"ה הזכיר זאת אך בלא זה שרי מדינא כנ"ל, דמה ריעותא יש בס"ס הנ"ל, כך לבי אומר לי, ומ"מ אף אם אין הכרח כנ"ל בס"ד עיקר להלכה. ולכן אע"פ שהחיד"א בברכ"י (חיד"ד סי' רע"א) כ' גוילים שבאו מהשיבייה מתוקנים, ויש ספק אם עבדום לשמן יש להכשיר בשעת הדחק וכ"ש אם נכתב הס"ת, הרב פמ"א. עכ"ל.

המשך בגליון הבא אי"ה

פנית ההלכה

א. שם שנמצא כתוב על אבק שמשת המכונית, יש למוחקו ע"י גוי ואם אין גוי ימחק ע"י קטן, ומהיות טוב יש להכניס את המכונית למתקן רחיצה אוטומטי.

ב. אסור לכתוב לכתחילה את השם שלא בספר כיון שיכול להגיע לידי בזיון, אבל מותר להדפיס שם הוי"ה בסידורים וחומשים וכדומה. ולכן נזהרים שלא לכתוב את השם במכתבים. וכן יש להזהיר שלא להדפיס את השם בדפים ועלונים וקונטרסים אלא רק ברמז כגון: ה' א' י"י. וגם יש למנוע את הנוהגים להדפיס על מדבקות ברכת "אשר יצר" וכו"ב עם שם הוי"ה ב"ה ומדביקים אותם על הקיר סמוך לבית הכסא, או שמדפיסים על מדבקות פסוקים וכו"ב ומדביקים על המכוניות, ובאים לידי בזיון ומחיקת השם, ולכן יכתבו רק ברמז כנ"ל. ואם יש צורך יש לכתוב את שם השם בסירוס אותיות כגון הוי"ה.

ג. וכן יש להזהיר ולמנוע את המדפיסים ברכת "אשר יצר" עם שם הוי"ה ב"ה על פתק קטן ומחלקים לאנשים שיברכו את

תיקון סופרים

מאת ראש המכון שליט"א

ב. ראיתי להגאון רבי שמאי קהת הכהן גרוס שליט"א בשו"ת **שבט הקהתי** (ח"א סימן רצט) שנשאל בסופר שטעה במקום השם כתב יהיה וקידשו. וכתב ששמע שכמה מורי הוראה מקילים בזה אבל להלכה אסור למחוק י"ה השני אלא לקולפו, שיש כאן שני שמות י"ה סמוכים זה לזה, והביא דברי הרב שיח סופר ואמרי שפר ודחה דבריהם, וכתב שגם בספר הלכה למשה (סימן י סעיף ח) תמה על האמרי שפר וכתב דלא אשכחן מי שמקל בזה.

הנה מה שכתב דלא אשכחן מאן דשרי, נעלם מעיניו הבדולח דברי הגאון בית שלמה (ח"ב סי' קנ"א-קנ"ב) שמעיקר הדין מתיר למחוק, ומה שהביא ראיה מהפת"ש, לא דמי לנד"ד, דהתם הכל נעשה כראוי, שנכתבו שני שמות השם כהוגן אלא שהם קרובים זה לזה בלא ריוח ובודאי שאסורים במחיקה, כיון שנראים כשני שמות, ולכן כתב שם הרב חמודי דניאל לתקן הדבר ע"י עשיית ריוח. ע"ש. וגם הגרעיק"א (תניינא סימן כט) וכן בשו"ת אמרי יוסר (ח"א סימן ה) כתבו תיקון אחר שיגרוד ביניהם מעט, דלא גרע מאותיות השם שנדבקו ומפריד ביניהן לצורך תיקון. ע"ש. משא"כ בנד"ד שרצה לכתוב הוי"ה וכתב יהיה, אינו נראה כשני שמות רצופים אלא תיבת יהיה שהיא חול גמור, והמחיקה לצורך תיקון. ועיין במש"כ הרב זכרון יוסף הוי"ד ביריעות שלמה ח"ד פ"ה הערה 17. וכן מצאתי בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סימן קנט) שנשאל על סופר שטעה בשם אלקים והוסיף יו"ד לפני הה"א [אלהיכם], והשיב בה"ז: הנה בלי להאריך פשוט מאוד כמ"ש הגאון בני יונה (בפירוש הארוך סימן רעו) דכל תוספת אות אחת בשם הקודש גורמת שהאותיות הבאים אחריה לא נתקדשו כלל, ולדבריו

הברכה מתוך הפתק כדי שזכות הברכה תהיה לרפואת חולה ששמו מודפס על הפתק, שפתקים אלו אינם משתמרים כראוי ולפעמים נכנסים למכונת כביסה ומתבלים ונמחקים ח"ו. ועדיף להדפיס פתקים לרפואת החולה ולכתוב מעבר לדף:

"נא ללמוד פרק תהלים ולתת פרוטה לקופה של צדקה בכל יום לרפואת הנ"ל". ואין להתיר לכתוב עם שם הוי"ה ב"ה אפילו אם מצפים את הפתק בשכבת ניילון "למינציה", או אם מדביקים אותו על משטח מגנטי כדי להצמיד למקרר וכו"ב.

ד. ועוד יש להזהיר להנהיג מוניות וחברות הסעה וכו"ב שלא ידפיסו על כרטיסי ביקור של החברה את **"תפלת הדרך"** עם השמות הקדושים, שכרטיסים אלו על פי רוב אינם משתמרים כראוי ונזרקים בדרכים ובאשפה או נכנסים למכונת כביסה ומתבלים ונמחקים ח"ו. ואפילו אם מצפים את הכרטיס בשכבת ניילון "למינציה", או אם מדביקים אותו על משטח מגנטי כדי להצמיד למקרר וכו"ב, אסור לעשות כן.

[יריעות שלמה ח"ד]

הערות למעשה בקצרה בדברי הפוסקים האחרונים

הסכים הקסת הסופר והגאון בית שלמה (חיו"ד ח"ב סימן קכז). ומה שכתב בשם בנו נ"י כאילו יש כאן חשש של שם "יק", אין הדעת סובל כן ואין צריך לפרש. עכ"ל. והרי זה כמבואר. ועוד יש להוסיף דלדעת רוב האחרונים והכי קי"ל, שמוותר להאריך חיו"ד, ואין בזה שלא כסדרן וכמ"ש שם בפרק א' סעיף י"ד. ואם אסור למחוק י"ה השני, א"כ גם בס"ת אסור להאריך חיו"ד דע"ז נמחק שם י"ה השני, דמחוק שייך גם במוסיף דיו ומשנה צורת האות [כמ"ש בפרק א סעיף ג]. ומה שכתב הרב שבט הקהתי שבשם אלקייהם אסור למחוק אותיות יה"ם, ראיתי להרב קסת הסופר (חקירה יג ד"ה אך אם) שכתב דאם נמצא בס"ת במקום אלקים אליהם ביו"ד אחר הלמ"ד, אין לסמוך לגרוד אותיות "יהם" ולכתוב במקומם "הים" ולעשותו קודש, כיון דאיכא תרתי לריעותא, יתיר יו"ד אחרי הלמ"ד, וחסר יו"ד אחרי הה"א, ודאי מסתבר לחוש שמא לא קידשו הסופר, ואין להתיר לצרף אותיות א"ל לקודש "אא"כ מתברר מפי הסופר שקידשו". עכ"ל. הא קמן דאם קידשו הסופר וכנ"ד, מותר למחוק אותיות "יהם" ולא חייש למחיקת שם י"ה דאיכא בהדיהו. ודוק. וזה שלא כדברי הרב שבט הקהתי.

לפיכך: אם על ידי האות המוחלפת נעשה שם קדוש נוסף, מוחק את המוחלפת וכותב כראוי, ואין לחוש לשם שנוצר, כיון שנכתב בתוך התיבה ולא נכתב כשם בפני עצמו, אין לו משמעות של שם, כגון: שצריך לכתוב הוי"ה וטעה וכתב יהיה, ומחמת הטעות נעשה שם יק נוסף, בס"ת יעשה מאות י' אות ו', ובתפילין ומזוזות יבטל אות ה' מצורתה, יאריך אות י' וישלים אות ה'. ועיין בסה"ק יריעות שלמה ח"ד פרק ה' הערה 15 שהבאנו עוד ראיות באורך.